

**Tillsammans med
civilsamhället mot brott**

Brottsförebyggande rådet (Brå) är en myndighet som verkar för att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete. Våra målgrupper är i första hand regeringen, rättsväsendets myndigheter och brottsförebyggande aktörer.

Publikationen finns som pdf på bra.se. Frågor om alternativa format skickas till produktion@bra.se.

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Innehåll

Låt civilsamhället bli en aktiv del av det brottsförebyggande arbetet	5
Fördjupning och kompletterande stöd till guiden	6
Grunden för det brottsförebyggande arbetet	7
Samverkansprocessen som en god modell för arbetet	7
Använd de sex vägledande principerna som stöd	8
Vad säger lagen om civilsamhällets roll i det brottsförebyggande arbetet?	9
Tio utgångspunkter för att stärka samverkan med civilsamhället	10
1. Säkra ditt interna mandat och formalisera samverkan	10
Från spontan samverkan till strategisk planering	10
Verktyg för långsiktighet	10
2. Investera i förtroende och en gemensam samverkanskultur	11
Bygg relationer på ömsesidig respekt	11
Tydliggör mål och värna självständigheten	12
Ansvar utan resurser skapar sämre förutsättningar	12
3. Bjud in brett och identifiera lokala krafter	12
Välj samverkansaktör utifrån lokala behov	12
Samordna kommunens interna relationer	13
Använd lokalkännedom som kompass	13
Praktiska vägar när lokala ingångar saknas	14
Bygg tillit genom närvaro	14
Fem steg för att identifiera rätt samverkanspartner	14
4. Bygg en fungerande samverkan	15
Samverkan som medel för ökad trygghet	15
Utgå från befintliga samverkansformer när det går	15
Strategiskt forum och gemensamt språk	15
5. Skapa en gemensam lägesbild	16
Gör det enkelt att bidra	16
Veckovisa lägesbilder för snabb respons	16
6. Analysera orsakerna tillsammans	17
Använd resurserna effektivt	17
Fånga röster som annars inte hörs	17
7. Välj rätt åtgärder för rätt problem	17
Välj rätt aktör för rätt insats	17
Både socialt och situationellt arbete	18
8. Agera enat i skarpt läge	18
Från plan till praktisk handling	18
Anpassa insatser efter målgruppens behov	19

9. Samverka kring budskap	19
Involvera flera i budskapet	19
Civilsamhället som budbärare	19
10. Ge feedback som skapar engagemang	20
Återkoppling som bekräftelse, inte kontroll	20
Visa på resultat	20
Fyra goda exempel på samverkan mellan kommun och civilsamhälle	21
Fler ögon stärker det förebyggande arbetet i Haparanda	21
Från informationsdelning till gemensam analys	22
Konkreta åtgärder, ett exempel från kyrkogården	22
Utmaningen med mandat och resurser	22
Civilsamhället som medskapare i det brottsförebyggande arbetet i Forshaga	24
Konkreta resultat genom dialog	25
Föreningar som trygg zon	25
Samverkan mot bedrägerier som riktad insats	25
Olika vägar till samverkan	26
Mobil samverkan skapar trygghet i Kramfors	27
Från enskilda initiativ till en strategisk struktur	27
Brottsförebyggande arbete genom riktad observation	28
Brottsförebyggande effekter	28
Inkludering och nya grupper	29
Utmaningen med uthållighet och resurser	29
Så arbetar Ung Angered och Fryshuset relationsbaserat för att nå svårnådda unga och vuxna	30
Vill nå dem som står längst bort från systemet	31
Att hitta varandra och bygga en gemensam grund	31
Att anställa trovärdiga budbärare – utmaningar och möjligheter	32
Förebyggande resultat redan tidigt	33

Låt civilsamhället bli en aktiv del av det brottsförebyggande arbetet

Den här guiden är tänkt att vara ett stöd för dig som är lokal brottsförebyggande samordnare i en kommun. Här hittar du:

- Råd och rekommendationer för att involvera civilsamhället i allt från lägesbilder till konkreta åtgärder
- Konkreta förslag för att stärka kommunens samverkan med civilsamhället
- Inspirerande exempel på hur samverkan kan se ut

Låt dig inspireras av exemplen i guiden och använd den som ett stöd för att involvera civilsamhället i ert lokala brottsförebyggande arbete. Med lite planering, vilja och tydlig ansvarsfördelning kan civilsamhället bli en aktiv och självklar samarbetspart.

VIKTIGT ATT VETA!

Många organisationer ser sig inte själva som brottsförebyggande även om verksamheten kan främja trygghet och bidra till att minska brottsligheten. En uppgift för dig som lokal brottsförebyggande samordnare är att se och tillvarata denna kraft, oavsett vad den kallas.

Brottslighet kan ha stor påverkan på tryggheten och livskvaliteten för invånarna i en kommun. När brott begås ger det direkta konsekvenser för den som drabbas, men också indirekta konsekvenser för allmänhetens trygghet. Att förebygga brott är ett gemensamt ansvar för kommunen och polisen och i förlängningen även för hela samhället. Det brottsförebyggande arbetet har traditionellt präglats av ett delat ansvar mellan kommun och polis, men i takt med att komplexiteten i brottsligheten ökar har allt fler insett värdet av att inkludera fler aktörer.

I den här guiden vill Brå visa på civilsamhällets potential som en avgörande resurs i det brottsförebyggande arbetet. Där finns outnyttjad kompetens och erfarenhet

som kan ge ett mervärde för det brottsförebyggande arbetet. Där verkar personal och samhällsengagerade som aktivt bygger relationer, skapar stödsatser och sammanhang, fungerar som förebilder, engagerar och stöttar människor. Där finns också en potential att minska avståndet mellan myndigheter och svårnådda målgrupper. Genom samordnade insatser med de aktörer som verkar i kommunen kan det bli möjligt att nå bättre och mer långsiktiga resultat.

Civilsamhället kan definieras som "en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen" (prop. 2009/10:55). Det omfattar exempelvis ideella föreningar, trossamfund och frivilligorganisationer som drivs av ett samhällsengagemang. Organisationer är självständiga och bygger ofta på frivilliga insatser samt medlemmars och målgruppers behov.

Fördjupning och kompletterande stöd till guiden

Guiden är ett komplement till annat kunskapsstöd om brottsförebyggande arbete. För dig som vill fördjupa dig i metodiken finns gott om material:

- Metodstödet Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete, en digital version finns tillgänglig på Brås webbplats www.bra.se/samverkan.
- På www.bra.se/kunskapsstod/lokalt-och-regionalt-stod/civilsamhallets-roll går det att läsa mer om civilsamhällets roll i det brottsförebyggande arbetet.
- Center mot våldsbejakande extremism (CVE) stödjer kommuner i frågor som rör det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism, där samverkan med civilsamhället är en del. Centrets uppgift är bland annat att bistå med fördjupade granskningar av verksamheter som kan antas ha kopplingar till våldsbejakande extremism eller andra antidemokratiska miljöer. På www.cve.se går det att läsa mer.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har också en samverkansmodell för samverkansprocesser. Med hjälp av den kan offentliga aktörer och civilsamhällesaktörer skapa god samverkan till nytta för alla involverade parter.
- Europarådet har tillsammans med civilsamhället tagit fram ett verktyg för inflytande: Koden för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen. Den riktar sig både till beslutsfattare och idéburna organisationer och kan användas på lokal, regional och nationell nivå. Koden är ett verktyg och en slags checklista för att stimulera till organisationers medverkan i offentliga beslutsprocesser och går att läsa mer om på MUCF:s webbplats.
- Myndigheten för stöd till trossamfund, vars verksamhet och uppdrag från 2026 överförts till Center för trossamfundsfrågor inom MUCF, kan stödja kommuner i frågor som rör samverkan med trossamfund.

Grunden för det brottsförebyggande arbetet

Det brottsförebyggande arbetet kan definieras både brett och avgränsat. Det finns ingen enhetlig definition som alla aktörer ställer sig bakom. För att underlätta arbetet har Brå tillsammans med länsstyrelserna, Polismyndigheten och Sveriges kommuner och regioner (SKR) tagit fram en gemensam beskrivning av begreppet brottsförebyggande arbete:

” Något som syftar till att förhindra att människor begår brott, genom att försöka påverka antingen vissa omständigheter i en situation där brott riskerar att ske, eller vissa personers benägenhet (motivation) att begå brott.” (Berg m.fl. 2025).

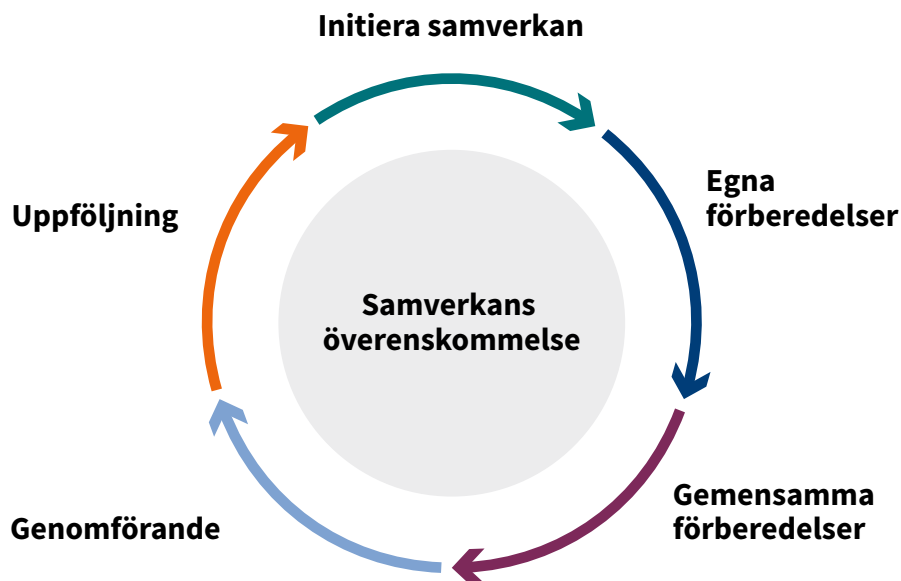
TIPS!

För att er samverkan ska bli så effektiv som möjligt är det viktigt att ni har en samsyn om vad brottsförebyggande arbete är för er.

Samverkansprocessen som en god modell för arbetet

Det händer att olika brottsproblem ställs mot varandra och det kan vara svårt att veta vad man ska prioritera. För att kunna välja och lägga resurserna på rätt insatser är det viktigt att allt brottsförebyggande arbete utgår från ett kunskapsbaserat arbetssätt, med frågor som *vad*, *varför* och *hur* brottsproblem uppstår. Därtill är det viktigt att ha en bild av omfattningen på brottsligheten samt hur mycket skada det innebär för invånare och det lokala civilsamhället. Det är också viktigt att veta vilka förutsättningar som finns för att arbeta med frågorna och vilka aktörer som kan och bör involveras.

Ett bra sätt att omsätta det kunskapsbaserade arbetssättet lokalt är att arbeta utifrån samverkansprocessen i lokalt brottsförebyggande arbete. Det är en modell som i fem steg för samman det kunskapsbaserade arbetssättet med de lokala förutsättningarna.

Så här kan en samverkansprocess i det lokala brottsförebyggande arbetet se ut.

Använd de sex vägledande principerna som stöd

För att en samverkan med civilsamhället ska fungera i det brottsförebyggande arbetet kan du som lokal brottsförebyggande samordnare arbeta utifrån de sex vägledande principerna för civilsamhällespolitiken (prop. 2009/10:55):

1. **Självständighet och oberoende.** Respektera civilsamhällets roll som självständiga aktörer. Styr inte innehåll eller arbetssätt. Tydliga gränser skapar förtroende och engagemang.
2. **Dialog.** Ha löpande dialog, inte bara vid uppstarten. Gemensamma samtal ger bättre lägesbild, tydligare mål och mer träffsäkra insatser.
3. **Kvalitet.** Ta tillvara civilsamhällets kunskap och erfarenhet. Följ upp samarbeten och lär av det som fungerar och det som inte gör det.
4. **Långsiktighet.** Planera för samverkan över tid. Långsiktiga relationer och strukturer ger bättre förutsättningar för hållbart brottsförebyggande arbete.
5. **Öppenhet och insyn.** Var tydlig med roller, ansvar, förväntningar och resurser. Transparens minskar missförstånd och underlättar samarbete.
6. **Mångfald.** Samverka med olika typer av organisationer. Mångfald ökar möjligheten att nå fler målgrupper och stärka det lokala trygghetsarbetet.

Principerna ska fungera som stöd vid planering, genomförande och uppföljning samt bidra till tydliga roller, realistiska förväntningar och långsiktighet i samverkan. Genom att arbeta aktivt utifrån de sex principerna kan man förebygga många vanliga fallgropar. Det är dock vanligt att möta utmaningar i arbetet och det betyder inte att samverkan har misslyckats.

Vad säger lagen om civilsamhällets roll i det brottsförebyggande arbetet?

Civilsamhället både vill och kan bidra till det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå, och civilsamhällesaktörernas roll i kommunens brottsförebyggande arbete synliggörs i många olika sammanhang. I lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete betonas vikten av att arbetet ska vara kunskapsbaserat och ske i samverkan med relevanta aktörer. Lagen innebär att kommuner ska arbeta utifrån framtagna lägesbilder och löpande uppföljningar av det brottsförebyggande arbetet, gärna i nära samverkan med polis och andra aktörer. Lagen ställer också krav på att kommunerna arbetar mer formaliserat genom att ingå samverkansöverenskommelser med berörda aktörer, som kan vara polis, näringsliv eller civilsamhälle.

Civilsamhället synliggörs även i socialtjänstlagen (2025:400). I den lagtexten står det att socialtjänsten ska arbeta brottsförebyggande och den poängterar betydelsen av att kommunen samverkar med andra relevanta aktörer, exempelvis civilsamhället, vid planering av socialtjänstens arbete. I den nationella strategin mot våldsbejakande extremism och terrorism (2023/24:56) tydliggörs att det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism ska integreras i det brottsförebyggande arbetet. Civilsamhället är en viktig resurs i det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Genom sin omfattande verksamhet utgör civilsamhället en viktig länk mellan myndigheter och medborgare – i vardagen såväl som i krislägen, exempelvis när det skett ett terroråd eller en skolskjutning.

Tio utgångspunkter för att stärka samverkan med civilsamhället

1. Säkra ditt interna mandat och formalisera samverkan

För att få till en strukturell samverkan som inte är helt beroende av enskilda personers engagemang krävs stöd från ledningen. Ett tydligt mandat innebär att du som lokal brottsförebyggande samordnare har befogenhet att sammankalla relevanta aktörer och leda arbetet med den lagstadgade lägesbilden. Utan ett sådant mandat riskerar samverkan att stanna vid diskussioner utan åtgärd och resultat.

Från spontan samverkan till strategisk planering

När kommuner och civilsamhälle samverkar sker det oftast operativt, med fokus på konkreta insatser här och nu, men om civilsamhället inkluderas även på strategisk nivå kan arbetet bli mer långsiktigt och få större effekt. Genom att bjuda in civilsamhället tidigt i planeringen kan ni skapa en tydlig och gemensam bild av kommunens behov och göra prioriteringar utifrån dessa. Det kan ge arbetet fler perspektiv, en ökad lokal acceptans och göra att åtgärderna blir mer träffsäkra. Det kan också bidra till engagemang och fördjupade relationer, vilket i sin tur stärker förutsättningarna för en hållbar samverkan och ett mer samordnat och effektivt nyttjande av resurser över tid.

Använd fasta befintliga nätverk eller strategiska råd, snarare än ostrukturerade möten, för att skapa kontinuitet. En strukturerad samverkan och tydlig kommunikation mellan de involverade aktörerna kan bidra till en ökad samsyn kring roller, ansvar och pågående insatser. Det är en förutsättning för att åtgärder ska kunna samordnas och följa den brottsförebyggande kedjan, från kartläggning, lägesbild och orsaksanalys till genomförande och uppföljning.

Verktyg för långsiktighet

Ett sätt att säkerställa långsiktighet i en samverkan är att formalisera samarbetet genom en samverkansöverenskommelse, avsiktsförklaring eller ett idéburet offentligt partnerskap (IOP). Det sätter fokus på den gemensamma färdplanen, förtydligar roller, förväntningar och kan minska risken för missförstånd. Arbetet blir också mindre personberoende om förutsättningarna är tydliga.

EN BRA ÖVERENSKOMMELSE BÖR DEFINIERA:

- **Värdegrund och mål.** Vad vill vi uppnå tillsammans inom det brottsförebyggande arbetet? Vilka är de gemensamma principerna?
- **Ansvarsfördelning.** Vem gör vad? Respektera civilsamhällets självständighet och tydliggör kommunens samordningsansvar.
- **Resurser.** Vilken tid, kunskap och ekonomi bidrar parterna med i överenskommelsen?
- **Former för återkoppling.** Hur och när ska information delas? Vad händer om överenskommelsen inte följs?

2. Investera i förtroende och en gemensam samverkanskultur

Bygg relationer på ömsesidig respekt

God samverkan bygger på att man känner och förstår sin samverkanspartner. För att skapa en hållbar samverkan mellan kommuner och civilsamhälle behöver det finnas förtroende och tydliga kontaktvägar mellan parterna. Investera tid i att lära känna varandras roller, mandat och drivkrafter för att skapa en trygg samarbetskultur.

Civilsamhället verkar ofta nära människor och lokalsamhällen och bygger sin verksamhet på relationer, frivillighet och tillit. För att dessa aktörer ska kunna bidra på ett meningsfullt sätt krävs att samverkan präglas av ömsesidig respekt och lyhördhet.

TIPS!

Det kan finnas en styrka i att samverkan mellan det offentliga och civilsamhället är personbunden, med etablerade relationer och korta kontaktvägar, men ha gärna mer än en kontaktperson. Annars finns det en risk att samverkan upphör när nyckelpersoner slutar.

Tydliggör mål och värna självständigheten

Det är viktigt med transparens och tydligt uppsatta mål och förväntningar. Det åstadkommer man genom att kommunen och civilsamhällets organisationer tidigt klargör syftet med samverkan, vilka behov eller problem som ska adresseras och på vilket sätt respektive aktör förväntas bidra. Mål bör vara gemensamt formulerade och realistiska i den meningen att de är anpassade efter kommunens behov, tillgängliga resurser och faktiska förutsättningar, och därmed möjliga att genomföra och följa upp över tid. Roller, ansvar och eventuella begränsningar bör dokumenteras och följas upp över tid. På så sätt kan man nå en samverkan som bygger på förtroende utan att bli personberoende eller otydlig, samtidigt som civilsamhällets självständighet värnas.

TIPS!

Tydliggör roller, ansvar, syfte och förväntningar i början av samarbetet, och prata om vad parterna inte förväntas göra. En samverkan som saknar tydlighet riskerar att leda till missnöje, frustration och ett minskat engagemang.

Ansvar utan resurser skapar sämre förutsättningar

Kommunen har en viktig roll i att bekräfta civilsamhällets värde i en samverkan. Det innebär att kommunen behöver avsätta resurser för att främja samverkan med civilsamhället samt möjliggöra för samverkan genom att skapa mötesplatser, tydliggöra gemensamma mål och underlätta informationsutbyte. Om aktörerna upplever att de tävlar om resurser eller uppdrag kan samarbetet hämmas, eftersom det kan skapa misstänksamhet, minska viljan att dela kunskap och erfarenheter samt leda till att fokus flyttas från gemensamma mål till den egna organisationens intressen. Undvik att i samverkan fördela ansvar utan att tilldela resurser eftersom det skapar otydlighet, frustration och brister i genomförandet. Säkerställ istället att uppdrag alltid följs av tillräckliga resurser i form av tid, finansiering, mandat och kompetens, så att ansvariga aktörer har faktiska förutsättningar att leverera resultat.

3. Bjud in brett och identifiera lokala krafter

Välj samverkansaktör utifrån lokala behov

Du som lokal brottsförebyggande samordnare spelar en central roll i att identifiera, kontakta och organisera samarbetet med relevanta aktörer i det brottsförebyggande

arbetet. Civilsamhället består av en mångfald av aktörer med allt från trossamfund, kulturföreningar och idrottsrörelser till avhopparverksamheter och anhörigorganisationer. Det kan kännas svårt att överblicka alla initiativ och veta vilka aktörer som är mest relevanta att samverka med, och det finns sällan ett givet val. En ledstjärna kan vara att söka efter organisationer som kan påverka lokala brottsproblem eller behov som identifierats i den lokala lägesbilden.

Arbeta med transparenta urvalskriterier och uppmuntra mångfald i samverkan för att skapa tydlighet, rättvisa och förtroende mellan parterna. Genom att öppet kommunicera vilka kriterier som styr vilka aktörer som inkluderas kan ni undvika favorisering och göra det lättare för alla intresserade civilsamhällesaktörer att förstå hur de kan bidra. Samtidigt bidrar en mångfald av aktörer – med olika erfarenheter, perspektiv och kompetenser – till mer kreativa lösningar, bättre anpassade insatser och ökad legitimitet.

Samordna kommunens interna relationer

Kommunen och civilsamhället arbetar många gånger med liknande frågor och uppdrag. För att skapa goda förutsättningar för samverkan behöver flera delar av kommunen involveras. Exempelvis skola, socialtjänst, kultur- och fritidsverksamhet samt stadsutveckling kan ha etablerade relationer med civilsamhället, eller naturliga beröringspunkter med civilsamhällesaktörer i sitt ordinarie arbete.

Genom att involvera flera enheter och förvaltningar inom kommunen i kartläggningen kan ni undvika att samma aktörer kontaktas samtidigt av flera personer från olika delar av kommunen. Det uppskattas i dialogen med civilsamhället och underlättar även er interna samordning.

Använd lokalkännedom som kompass

En förutsättning för att hitta de mest relevanta aktörerna att samverka med är din och dina kollegors lokalkännedom, det vill säga kunskap om områdets sociala strukturer, aktörer och lokala utmaningar. Ta gärna stöd av kommunpolisen eller kommunens samordnare för civilsamhället, som ofta har värdefulla insikter om vilka aktörer som redan är aktiva och hur de arbetar. Lokalkännedom kan också fångas upp genom dialog med medborgare, exempelvis genom samtal med boende, föräldraföreningar eller ungdomar, som kan ge unika perspektiv på behov och problemområden. Kommunens befintliga mötesplatser, såsom fritidsgårdar, bibliotek eller andra offentliga arenor, kan vara värdefulla resurser. Där samlas olika målgrupper, vilket ger en möjlighet att observera lokala behov och förutsättningar samt identifiera aktörer som har potential att bidra till det brottsförebyggande arbetet.

Praktiska vägar när lokala ingångar saknas

Ibland har man inga lokala ingångar att ta hjälp av. Då kan man exempelvis testa något av följande:

- **Använd interna register och föreningsbidrag.** Ta kontakt med den som ansvarar för föreningsbidrag och se om det finns ett föreningsregister i kommunen. Där kan du hitta kontaktuppgifter till olika föreningar och trossamfund. Vissa trossamfund kan finnas med i föreningsregistret i form av kulturföreningar.
- **Använd befintliga forum.** I många kommuner arrangeras träffar med civilsamhället där frågan om brottsförebyggande arbete skulle kunna få en naturlig plats.
- **Genomför en egen kartläggning.** Om det inte finns några befintliga ingångar till civilsamhället kan du som brottsförebyggande samordnare påbörja ett eget kartlägningsarbete för att identifiera relevanta aktörer att ta kontakt med. Fråga kommunens invånare vilka civilsamhällesorganisationer som är aktiva i området, eller kontakta nationella organisationer för att få lokala föreningars kontaktuppgifter.

Bygg tillit genom närvaro

Att lägga tid på att gå ut och träffa civilsamhällets aktörer och lära känna sin kommun underlättar i arbetet att välja rätt samverkanspartner. Det bidrar också till ökad tillit och legitimitet i relation till civilsamhällets aktörer när kommunrepresentanter upplevs som vardagsnära, vilket kan underlätta vid samverkan. När lätta kommunikationsvägar skapas kan man också bättre bemöta olika förväntningar som finns och öka förståelsen för varandras uppdrag, möjligheter och begränsningar.

En samverkan kan också utvecklas över tid, organisationer kan tillkomma, roller kan justeras och arbetsätt kan förändras. Att hitta relevanta aktörer i civilsamhället behöver inte börja med ett perfekt urval. Det kan börja stegvis, öppet och lärande.

Fem steg för att identifiera rätt samverkanspartner:

1. **Utgå från behovet.** Börja i platsen, målgruppen eller situationen. Vilka aktörer finns redan nära och möter människor i vardagen?
2. **Samla lokal kunskap.** Använd kommunens samlade erfarenhet från skola, socialtjänst, fritid, bostadsbolag och andra som redan har kontakt med civilsamhället.
3. **Öppna upp brett.** Skapa former där fler kan anmäla sitt intresse. Fokusera på samhällsbehov snarare än på kända organisationer.
4. **Var tydlig med ramarna.** Klara syften och förväntningar skapar trygghet, både operativt och strategiskt. Utgå från de sex vägledande principerna, som du hittar under rubriken Använd de sex vägledande principerna som stöd i den här guiden.
5. **Justera över tid.** Följ upp, dra lärdom och bjud in nya aktörer när behoven förändras.

4. Bygg en fungerande samverkan

Samverkan som medel för ökad trygghet

Samverkan med civilsamhället är inte ett mål i sig, utan ett sätt att stärka det brottsförebyggande arbetets träffsäkerhet, legitimitet och hållbarhet. Alla grader av samverkan passar inte alla situationer. När ni väljer mellan samverkansformer bör valet utgå från den lokala problembilden, civilsamhällets förutsättningar och de resurser som finns tillgängliga. En samverkan kan vara av mer operativ art, med gemensamma insatser i ett geografiskt område. Det kan också handla om att göra civilsamhället medskapande vid planering och utformning av åtgärder.

I en samverkan är det viktigt att civilsamhällets roll är tydligt avgränsad. Samverkan ska inte innebära att civilsamhället tar över kommunala uppgifter eller ansvar för bedömningar, beslut eller myndighetsutövning.

Utgå från befintliga samverkansformer när det går

Undvik att skapa nya samverkansstrukturer med civilsamhället om det inte finns ett tydligt behov. Utgå i stället från redan befintliga samverkansformer i de fall sådana finns. Börja med att undersöka om det finns en lokal överenskommelse, ett föreningsråd, SSPF (Samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid), trossamfundsrad eller liknande forum där kommun och civilsamhälle samverkar. I dessa sammanhang finns ofta ett upparbetat förtroende som det går att bygga vidare på.

TIPS!

Oavsett samverkansform, börja i liten skala. Det är bättre med en enkel och fungerande samverkan än en omfattande struktur som inte används.

Strategiskt forum och gemensamt språk

Enligt lagen (2023:196) om kommuners ansvar för det brottsförebyggande arbetet ska kommuner arbeta för att det finns ett strategiskt lokalt brottsförebyggande forum där brottsförebyggande frågor hanteras. För att stärka arbetet kan även representanter från civilsamhället bjudas in att delta med jämna mellanrum. Det är bra att ta reda på hur väl en organisation representerar en viss fråga eller ett område, eftersom det hjälper dig att bjuda in aktörer som kan bidra med relevant kunskap och erfarenhet till det strategiska forumet. Genom att bjuda in civilsamhället visar ni också att deras arbete är viktigt. Det stärker både tilliten och relationen.

TIPS!

Tänk på att en del aktörer inom civilsamhället inte arbetar samma tider som kommunanställda, så försök att anpassa mötestiden efter de som ska delta.

Se över möjligheten att starta en arbetsgrupp med civilsamhällesaktörer som kan lyfta in frågor i det strategiska rådet. Det är även viktigt att du som brottsförebyggande samordnare är nyfiken på civilsamhället och har en vilja att delta på civilsamhällets möten när det efterfrågas. Lägg tid på att hitta ett gemensamt språk och diskutera förväntningar löpande.

5. Skapa en gemensam lägesbild

Gör det enkelt att bidra

Civilsamhället består av många olika delar och aktörer som verkar på olika arenor.

Kommunen och civilsamhället kan dra nytta av varandras arbetssätt och relationer genom att göra civilsamhället till en naturlig part i kommunens kartläggning och lägesbilsarbete.

För att civilsamhällets aktörer ska kunna bidra med rätt information behöver de veta vad som efterfrågas. Du som lokal samordnare kan underlätta processen genom att visa den statistik kommunen har om exempelvis skolresultat eller trygghetsmätningar. Det gör det lättare för civilsamhällesaktörerna att bekräfta, utmana eller komplettera bilden med egna iakttagelser.

Bjud in civilsamhället till trygghetsvandringar. Representanterna från civilsamhället bor och verkar i området och har därför en väldigt god kännedom om vilka platser och tider som känns trygga eller otrygga.

Veckovisa lägesbilder för snabb respons

Det kan vara en bra idé att samla de lokala civilsamhällesorganisationerna med jämna mellanrum för att utbyta information och lägesbilder med varandra. Bjud även in mindre föreningar till samtal så att fler olika kompetenser, grupper och aktörer kan få en inblick i verksamheten, komma till tals, hitta nya samverkanspartner samt prata om samverkansidéer.

Samla aktörerna för korta, fokuserade avstämningar. Om tiden är knapp kan kommunanställda med befintliga civilsamhälleskontakter fungera som bärare av information och hämta in och lämna ut lägesbilder löpande. Använd strukturerade

metoder som Effektiv Samordning för Trygghet (EST) för att snabbt och säkert dela iakttagelser och rapportera avvikelser i realtid mellan parterna.

Genom att samarbeta med civilsamhällets aktörer kan kommunen få en tydligare bild av vad som händer, med kunskap som bygger på lokalt förtroende och tidiga tecken som myndighetsdata ibland missar. I gengäld bör kommunen berätta hur civilsamhällets insatser har hjälpt till att använda resurser där de behövs mest.

6. Analysera orsakerna tillsammans

Använd resurserna effektivt

När ni ska genomföra en orsaksanalys kan civilsamhället bidra med fördjupad kunskap. Aktörerna kan även hänvisa vidare till andra aktörer som sitter på viktig kunskap om ett visst problem. För att spara resurser och arbeta effektivt, se till att civilsamhället stöttar i just de delar av orsaksanalysen som berör deras verksamhetsområde. När civilsamhället får möjlighet att bidra i analysen ökar ofta engagemanget i det fortsatta arbetet med åtgärder. Det kan göra åtgärderna mer förankrade lokalt och öka chansen att de blir relevanta och effektiva.

Alla delar av det brottsförebyggande arbetet kräver inte samverkan, men i vissa skeden kan civilsamhällets bidrag vara avgörande. Exempelvis när det gäller att förstå nyanser i lokala problembilder kan civilsamhällets bidrag vara avgörande för att analysen ska bli komplett.

Fånga röster som annars inte hörs

Att fånga upp olika röster och perspektiv, samt nyansera statistiken och analysera bakomliggande orsaker till problembilden, är viktigt i ett kunskapsbaserat och långsiktigt brottsförebyggande arbete. Det handlar också om att ge en röst åt grupper som annars inte hörs. En bredare samverkan kring problembilden kan stärka det lokala nätverkanet, ge legitimitet till arbetet och förbättra förutsättningarna för att identifiera behov, analysera orsaker och genomföra eller utveckla flexibla, kunskapsbaserade och hållbara insatser.

7. Välj rätt åtgärder för rätt problem

Välj rätt aktör för rätt insats

När lägesbilden är klar och orsaksanalysen har gett svar på varför problemen uppstår, är det dags att planera för handling och välja åtgärd. Var konkret med vad som behöver göras och vem som gör det bäst. Para ihop rätt aktör med rätt uppgift för att maximera effekten av era gemensamma resurser.

Det handlar om att vara medveten om civilsamhällets specifika styrkor och unika relationer för att det ska komplettera kommunens och polisens lagstadgade ansvar. Genom att tydliggöra rollerna tidigt kan man undvika dubbelarbete och säkerställa att ingen viktig del av det brottsförebyggande arbetet faller mellan stolarna.

Både socialt och situationellt arbete

Brottsförebyggande samverkan bör omfatta både social prevention, som handlar om att stärka skyddsfaktorer runt individer, och situationell prevention, som syftar till att skapa tryggare fysiska miljöer.

Civilsamhället kan till exempel bidra med följande:

- **Social prevention.** Skapa meningsfull fritid, fungera som mentorer eller erbjuda föräldrastöd i miljöer där de har högre förtroende än myndigheter.
- **Situationell prevention.** Identifiera platser som "bjuder in" till brott eller skapar rädsla, och åtgärda problemen men hjälp av trygghetsvandringar och lokal närvaro.

Genom att medvetet matcha civilsamhällets kompetens mot dessa olika behov skapar ni en mer träffsäker åtgärdsplan som adresserar brottslighetens orsaker från flera håll samtidigt.

8. Agera enat i skarpt läge

Från plan till praktisk handling

Operativ samverkan handlar om hur kommunen och civilsamhällets organisationer samarbetar i det brottsförebyggande arbetet. Det är här formella överenskommelser och planerade insatser omsätts i handling, exempelvis i mötet med invånare, på otrygga platser eller i verksamheter som riktar sig till särskilda målgrupper.

Identifiera vilka delar av samverkansparternas verksamheter som berörs och vem som ska ha ansvar för samarbetet. Bestäm vilka aktiviteter ni ska genomföra på egen hand och tillsammans. Genomför uppföljningar löpande för att kvalitetssäkra och utvärdera resultaten. Resurserna är oftast begränsade hos civilsamhället, så prioriteten kommer att ligga på själva genomförandet av insatsen.

Anpassa insatser efter målgruppens behov

Lämpliga insatser bör anpassas efter målgruppens behov. Preventionsnivåerna kan fungera som ett stöd för att identifiera rätt insatser med civilsamhället:

- **Bred målgrupp (universell).** Öppna mötesplatser, trygghetsvandringar, fritidsaktiviteter eller informationsinsatser, till exempel kampanjer om trygghet eller råd till föräldrar via civilsamhällets nätverk. Bjud med civilsamhället om ni har utsättningsmöten tillsammans med polisen.
- **Mellanstor målgrupp (selektiv).** Insatser till grupper med högre risk, där civilsamhället kan komplettera kommunens arbete genom till exempel mentorsprogram, anhörigstöd, fritidsprojekt eller stödgrupper.
- **Liten målgrupp (indikerad).** Fokus på att förebygga fortsatt kriminalitet, där civilsamhället kan bidra med till exempel avhopparstöd, medling eller andra stödsatser för individer där risken för fortsatt kriminalitet bedöms vara hög.

9. Samverka kring budskap

Involvera flera i budskapet

Civilsamhällets aktörer kan ha stor erfarenhet av kommunikation och hur budskap kan utformas och kommuniceras för att nå ut till olika målgrupper. Ta vara på aktörernas kompetens genom att involvera dem i hur budskap paketeras, så att format, ton och språk blir mer målgruppsanpassade. Undersök också möjligheten att använda aktörernas kanaler och erbjud samtidigt kommunens olika plattformar.

När ni planerar att kommunicera med invånarna, till exempel om aktuella trender inom det brottsförebyggande arbetet eller inför skollov, är det värdefullt att dela informationen med civilsamhället i god tid. Då kan civilsamhällesaktörerna sprida samma budskap vidare till de invånare de möter i sina verksamheter, vilket stärker effekten av kommunikationen.

Civilsamhället som budbärare

I vissa situationer kan ni som kommun behöva nå ut till invånare med anledning av en särskild händelse eller ett tema som väcker starka känslor. I vissa lägen kan det vara bra att låta civilsamhällets aktörer ta den första kontakten med kommunens invånare, för att skapa bättre förutsättningar för dialog.

10. Ge feedback som skapar engagemang

Återkoppling som bekräftelse, inte kontroll

Återkoppling är en viktig del i samverkan. När civilsamhällets aktörer delar iakttagelser eller deltar i gemensamma insatser och nätverk behöver kommunen återkoppla hur engagemanget tas vidare och vilka lärdomar som dras. Gemensam återkoppling är grundläggande för samarbetets tillit, men den får inte övergå i en administrativ kontroll som riskerar att hämma civilsamhällets självständighet. Om kontrollmekanismerna blir för dominerande riskerar det att hämma det ideella engagemanget och skapa en känsla av mistro.

Visa på resultat

Utvärdera effekten av insatserna och ge alltid feedback till de medverkande aktörerna. Justera samverkansformerna utifrån tidigare erfarenheter för att bygga en struktur som håller över tid. Eftersom resurserna i civilsamhället ofta är begränsade är det helt avgörande att visa att deras tid har gjort nytta.

Återkoppla systematiskt resultaten av de gemensamma insatserna. Har skadegörelsen minskat, eller upplever invånarna ökad trygghet? Genom att fira framgångar och ärligt analysera vad som inte fungerade bygger ni ett ömsesidigt förtroende. Att bli bekräftad som en viktig del av lösningen är det bästa bränslet för ett fortsatt och uthålligt engagemang i det lokala brottsförebyggande arbetet.

Samverkan blir sällan rätt från början men den blir möjlig genom att börja.

Fyra goda exempel på samverkan mellan kommun och civilsamhälle

Fler ögon stärker det förebyggande arbetet i Haparanda

I en gränsstad som Haparanda möts lokala utmaningar och internationell brottslighet. Med en ökande narkotikaförsäljning, sjunkande åldrar bland kriminella och en utmanande problembild kring gränsöverskridande smuggling har behovet av gemensamma krafter aldrig varit större. Här räcker inte polisens statistik hela vägen. För att förstå varför drogförsäljningen flyttar till kyrkogården, eller hur trafikbrotten påverkar lokalsamhället, krävs det fler ögon, från de som lever och verkar mitt i vardagen.

Andreas Persson, lokal brottsförebyggande samordnare Haparanda och Johanna Wennerström, diakon Svenska kyrkan.

Denna insikt är dock ingen nyhet i Haparanda. Redan för 20 år sedan lades grunden till det som i dag är en etablerad struktur mellan kommunen, polisen, tullen och Svenska kyrkan med flera. Det som började som ett informellt samtal mellan en kommunpolis och en socialchef har vuxit till en samverkan där civilsamhällets ”ögon” är en förutsättning för att förstå den lokala problembilden.

Från informationsdelning till gemensam analys

Efter två decennier av nära informationsutbyte är siktet nu inställt på att fördjupa arbetet ytterligare. Andreas Persson, lokal brottsförebyggande samordnare i Haparanda kommun, betonar vikten av att gå bortom siffrorna. I år bjuds Svenska kyrkan in att delta i hela processen – från lägesbild till orsaksanalys och åtgärdsplan.

– Statistik säger inte så mycket utan en analys. Tillsammans med Svenska kyrkan kan vi bättre analysera bakgrunden till varför det ser ut som det gör. Vad är orsaken bakom statistiken? För att hitta svaret måste man prata med fler, säger Andreas.

Johanna Wennerstöm, diakon i Svenska kyrkan i Haparanda, bekräftar att samverkan ger kyrkan en insikt som de annars hade saknat.

– Ju fler ögon desto bättre. Informationen har underlättat för kyrkan i vårt arbete. Det handlar om att få en förståelse för vad som kan göras för stunden, men också om att vi blivit mer medvetna om att brottsligheten gått ner i åldrarna, berättar hon.

Konkreta åtgärder, ett exempel från kyrkogården

Att parterna redan har en inarbetad dialog gör det möjligt att lösa svåra frågor, även när intressen krockar. Ett tydligt exempel var när tullen uppmärksammade kyrkan på ökad drogförsäljning vid kyrkogården. Genom dialog hittade parterna en lösning som respekterade platsens värde, i stället för starkare belysning (som kyrkan avböjde av hänsyn till miljön) installerades kamerabevakning för att öka kontrollen.

– Det är viktigt att parterna bygger förståelse för varandra och kan bidra utifrån sina egna förutsättningar, konstaterar Johanna.

Utmaningen med mandat och resurser

Men för att samverkan ska bli riktigt verkningsfull krävs mer än bara god vilja, det handlar om mandat. Johanna beskriver att det ibland kan uppstå ett glapp mellan de som ser problemen i samverkan och de som faktiskt har makten att besluta om resurser för att åtgärda dem.

– En utmaning är mandatet. Vi i samverkan behöver ofta informera vidare till andra funktioner som sitter på besluten för att be om resurser, förklarar Johanna.

Andreas fyller i att en ökad handlingsfrihet direkt i samverkansgruppen skulle göra arbetet ännu mer effektivt.

– Det hade underlättat med en liten budget för att direkt kunna genomföra mindre åtgärder, som att till exempel röja buskage för att öka tryggheten, säger han.

TIPS TILL ANDRA KOMMUNER

- Använd de aktörer som redan finns på platsen och som vill medverka, i stället för att försöka få med de som inte kan eller vill just nu. Dörren kan stå öppen till senare, råder Andreas.
- Det är viktigt att sitta ner och lära känna varandra. Att veta "vem som är vem" gör det lättare att agera snabbt när något händer.
- Gå från enbart "kaffemöten" till formaliserade träffar med fast agenda, men behåll ett klimat där alla känner sig trygga att dela information. I Haparanda är kyrkan med i lokala Brå och i Bob-rådet.

– Det handlar om att bemöta medborgaren, se och bekräfta. Det ligger i allas intresse att vara ute och träffa personer, särskilt unga, avslutar Johanna.

Civilsamhället som medskapare i det brottsförebyggande arbetet i Forshaga

Sedan juli 2023 har Sveriges kommuner ett lagstadgat ansvar för det brottsförebyggande arbetet. Men hur omsätter man lagkrav till verklig trygghet när brottsligheten kryper ner i åldrarna och otryggheten ökar i våra idrottsmiljöer? I Forshaga har man hittat en framgångsrik väg genom att ”kroka arm” med civilsamhället. Genom att involvera allt från idrottsrörelsen och kulturlivet till pensionärsorganisationer skapar kommunen ett brett socialt skyddsnät som når dit myndigheterna inte alltid når själva.

Caroline Färdig – Samordnare Första linjens socialtjänst, Ida Hasselroth – Kommunpolis, Elin Jansson – Kultur- och fritidssamordnare, Linda Wellander – Brottsförebyggande samordnare, Thomas Gustafsson – Idrottskonsulent RF-SISU.

Linda Wellander, brottsförebyggande samordnare i Forshaga, betonar att resan mot en stärkt samverkan inte började ute i föreningslokalerna, utan i det egna kommunhuset. Tillsammans med Elin Jansson från kultur- och fritidsförvaltningen och Thomas Gustavsson, idrottskonsulent på RF-SISU Värmland, har Linda byggt en struktur där kommunen och civilsamhället hjälps åt att bära ansvaret.

För att lägga grunden för samverkan arrangerades en bred informationskväll som fungerade som ett startskott. Strategin var att bjuda in brett, inte bara styrelseproffs utan även tränare, föräldrar och kulturaktörer. Inbjudan spreds via allt från QR-koder i idrottshallar till polisens sociala medier.

Konkreta resultat genom dialog

Att bjuda in brett visade sig vara avgörande för att fånga upp de problem som kommunerna annars missar. Samverkan handlar inte bara om att informera, utan om att lyssna. Ett tydligt exempel uppstod när föreningar påtalade problem med "spring" av icke-aktiva ungdomar i idrottshallarna. Detta skapade otrygghet för de aktiva. Genom dialogen kunde kommunen direkt justera sina väktarinsatser och ronderingsscheman baserat på de uttryckta problemen.

I en mindre kommun är det extra viktigt att polisen och den lokala brottsförebyggande samordnaren syns ute i verksamheterna. För en lokal brottsförebyggande samordnare handlar arbetet om uthållighet och närvaro. Linda Wellander beskriver det brottsförebyggande arbetet som ett maraton, inte en sprint.

– Det ska vara enkelt att ta kontakt med kommunen, säger Linda. Ingen förening ska behöva stå ensam med sina utmaningar.

Föreningar som trygg zon

Parallellt med arbetet i den fysiska miljön löper ett spår för att stärka föreningarnas inre arbete. Det handlar om att stötta föreningarna i att skapa egna handlingsplaner. Målet är att varje ledare ska veta exakt vad de ska göra om de upptäcker droger eller misstänker rekrytering till kriminella gäng. Genom att även lyfta frågor som begränsade registerutdrag för ledare stärks föreningens roll som en trygg zon.

– Civilsamhället har fått en bättre förståelse för vad man kan göra som förening, och att man inte bara kan lägga ansvaret på kommunen, konstaterar Thomas Gustavsson.

Samverkan mot bedrägerier som riktad insats

Men samverkan i Forshaga kommun begränsas inte bara till unga och idrott. Kommunen använder även civilsamhällets nätverk för specifika brottstyper, som bedrägerier mot äldre. Här tar polisen och kommunens samordnare hjälp av seniorföreningar som PRO och SPF för att nå ut med förebyggande information direkt i deras befintliga nätverk.

Olika vägar till samverkan

Valet att arbeta så här brett var ett medvetet beslut som växte fram efter att ha studerat andra metoder. När Forshaga planerade sitt arbete tittade de bland annat på hur grannkommunerna valt att organisera sig, och insåg snabbt att det inte finns en "one size fits all"-lösning.

Forshaga kommun landade i ett bredare koncept för att inkludera alla delar av samhällslivet. Genom att bjuda in allt från idrott och kultur till scouter och pensionärsorganisationer säkerställer kommunen att inga grupper eller geografiska områden hamnar utanför det förebyggande arbetet.

TIPS TILL ANDRA KOMMUNER

- Prioritera en tydlig och närvarande roll utåt, eftersom förtroende ofta avgör vem människor väljer att kontakta. Genom att bygga relationer och skapa en direkt kontaktväg mellan idrottsledare och exempelvis kommunen eller polisen ökar möjligheten att fånga upp signaler och hantera problem i ett tidigt skede.
- Gör det enklare för fler att delta genom att variera mötesplatserna inom kommunen. När träffar hålls på olika orter ökar tillgängligheten, särskilt för föreningar som annars har långt till centralorten.
- Ta tillvara på redan etablerade strukturer och relationer genom att samverka med RF-SISU. Det sparar tid och skapar bättre förutsättningar för att nå ut brett inom idrottsrörelsen.
- Inkludera kulturaktörer i arbetet, även om de inte alltid identifierar sig som brottsförebyggande. De spelar en viktig roll i att skapa sociala sammanhang och erbjuder meningsfulla aktiviteter för unga, vilket i sig har en förebyggande effekt.
- Arbeta aktivt tillsammans med civilsamhällets aktörer och involvera dem i planering och genomförande. När de ses som partners snarare än enbart mottagare av information stärks engagemanget och bidrar till en mer hållbar och trygg utveckling i kommunen.

Mobil samverkan skapar trygghet i Kramfors

I kommuner med stora geografiska avstånd är polisens omedelbara närvaro inte alltid självklar. För att möta utmaningar som tillgreppsbrott och narkotikahandel i ytterområdena har Kramfors valt en väg som bygger på rörlighet och lokal förankring. Ett systematiserat arbete med så kallade byavakter har skapat ett nätverk som fungerar som en länk mellan invånarnas vardag och polisens operativa arbete.

Elisabeth Svanberg, brottsförebyggande samordnare Kramfors
Hans Mellberg Polisinspektör-Områdespolis Lokalpolisområde Södra Ångermanland.

Från enskilda initiativ till en strategisk struktur

Samverkan i Kramfors är en formell del av kommunens brottsförebyggande handlingsplan. Elisabeth Svanberg, brottsförebyggande samordnare i Kramfors, och områdespolisen Hans Mellberg har tillsammans med byavaktsföreningarna byggt en struktur där civilsamhället, i form av byavaktsföreningarna, är en formell del av kommunens trygghetsplan och bidrar med unik lokalkännedom.

– Det handlar om att bygga förtroendekapital. Vi har skapat en kanal där information kan flöda snabbt mellan de som bor i området och de som har mandat att ingripa, förklarar Hans Mellberg.

Samverkan bygger på ett tätt samarbete där polisen ansvarar för utbildning, bakgrundskontroller och operativt informationsutbyte, medan samordnarna i byavaktsföreningarna sköter schemaläggning och den faktiska närvaron i områdena.

Kommunen agerar möjliggörare genom att sponsra med material som vägskyltar och dekaler, samt inkluderar byavakterna i de lokala brottsförebyggande råden.

SÅ FUNGERAR EN BYAFÖRENING

En byavaktsförening bildas och drivs av boende eller företag på orten som gått samman i en ideell förening för att rondera på bygden för att öka tryggheten i området. En byavaktsförening utser styrelse, ordförande, kassör och samordnare, håller årsmöte och styrelsemöte med mera. Samordnaren håller kontakt med polisen och lägger körscheman. Frivilliga medlemmar turas om att köra i privata bilar enligt de ronderingar som samordnaren föreslagit, med stöd av information som delats från polisen. Chaufförerna får ersättning för sina privata mil av föreningen, som finansieras med medlemsavgifter och sponsring.

Brottsförebyggande arbete genom riktad observation

Polisen delar specifika lägesbilder med byavaktens samordnare. Det kan exempelvis handla om efterlysta registreringsnummer, områden som drabbats av inbrottsvågor eller andra iakttagelser kring misstänkta adresser. Den ideella kraften blir ett viktigt mervärde för polisens egen verksamhet.

– Men vi skriver avtal med och utbildar alla chaufförer så att det inte utvecklas medborgargården, säger Hans Mellberg. Under åren har byavakternas patrullering och observationer lett till att polisen har fått underlag som lett till att flera brott har kunnat förebyggas. Ett framgångsrikt exempel är när byavakter i samråd med polisen intensifierade sin närvaro kring fastigheter där missbruk och spring hade noterats. Denna riktade observation ledde till att polisen kunde genomföra husrannsakingar och ingripa mot narkotikabrott, vilket i sin tur lugnade ner hela närområdet.

– Byavakterna ingriper aldrig själva, men deras närvaro stör ut brottsligheten, det handlar om att lägga ett pussel tillsammans, säger Hans. När byavakterna vet vad de ska leta efter, blir deras tips till polisen avsevärt mycket mer effektiva, förklarar Hans Mellberg.

Byavakt Peter Hollbrink.

Brottsförebyggande effekter

Den anmälda brottsligheten upplevs också minska i områden där man startar byavakter.

– Vi har sett exempel på byar som lagt ner sin verksamhet där brotten omedelbart ökat. Nu när föreningar startats upp igen blir det intressant att se om brotten minskar som förväntat. Det blir ett tydligt kvitto på metodens effekt, säger Elisabeth Svanberg.

Inkludering och nya grupper

För att säkra framtidens samverkan arbetar man nu i Kramfors med att bredda basen. Ett innovativt spår är att kroka arm med den lokala EPA-kulturen. Genom att bjuda in ungdomar till dialogmöten tillsammans med byavakter och polis, vill man vända en grupp som ibland ses som ett problem till att bli en resurs för tryggheten.

Dessutom fungerar föreningarna som en viktig brygga för nyinflyttade som genom byavakten får en naturlig väg in i lokalsamhället och ett gemensamt ansvarstagande. Byavakterna har också inlett en samverkan med hemtjänsten. Hemtjänstpersonalen uppmanas kontakta samordnarna för byavakterna om de ser något misstänkt såsom inbrott, narkotikaöverlåtelser eller våld i hemmet. Byavakterna förmedlar sedan detta vidare till polisen.

Utmaningen med uthållighet och resurser

En kritisk faktor är att bibehålla engagemanget över tid. Det krävs en kritisk massa på cirka 15–20 personer per förening för att ronderingen ska vara hållbar. Elisabeth betonar också vikten av kommunens praktiska stöd:

– Vi stöttar genom att sponsra material som vägskyltar och dekaler. Det är en liten investering som ger stor utväxling i form av ökad attraktionskraft för inflyttning och en tryggare boendemiljö, konstaterar hon.

TIPS TILL ANDRA KOMMUNER

- Kroka arm med befintliga krafter. Se om ett byalag eller en idrottsförening kan knoppa av en sektion för trygghetsarbete.
- Sänk trösklarna. Kommunalt stöd till skyltar och utrustning visar att kommunen värdesätter det ideella arbetet.
- Säkra den polisiära länken. En dedikerad kontaktperson hos polisen med förståelse för ideellt engagemang är avgörande.
- Involvera i hela kedjan. Bjud in civilsamhällets samordnare till lokala brottsförebyggande råd för att tillsammans äga lägesbilden.

Så arbetar Ung Angered och Fryshuset relationsbaserat för att nå svårnådda unga och vuxna

Bristande tillit till polis, socialtjänst och andra myndigheter samt en känsla av att stå utanför samhällets stödstrukturer förekommer bland många unga, vuxna och anhöriga som rör sig i eller nära gängkriminalitet. För att komma närmare dessa svårnådda personer och nå fram med stöd och hjälp har Ung Angered, på socialtjänsten i stadsområdet Nordost i norra Göteborg, och civilsamhällesorganisationen Fryshuset utvecklat projektet Credible Messengers. Det är en satsning som bygger på uppsökande, områdesbaserade och trovärdiga budbärare med stark förankring i lokalsamhället. Modellen är en evidensbaserad metod från USA.

Eli Abdo, projektledare Ung Angered och Shade Amao, metodutvecklare Fryshuset.

Tillsammans arbetar Eli Abdo från Ung Angered och Shade Amao från Fryshuset för att forma en samverkan som kombinerar civilsamhällets ingångar med det offentliga resurser och ansvar.

CREDIBLE MESSENGERS I GÖTEBORG

Credible Messengers är ett samverkansprojekt mellan Ung Angered (Göteborgs Stad) och Fryshuset med stöd av Allmänna Arvsfonden. Syftet är att nå unga, vuxna och anhöriga i eller nära gängmiljöer som ofta saknar tillit till myndigheter. Projektet bygger på trovärdiga budbärare: personer med stark förankring i civilsamhället och högt förtroende i målgruppen. Genom relationsbaserat och uppsökande arbete, mentorskap och riktade insatser fungerar de som brobyggare mellan individer och samhällets stöd. Det sker bland annat genom att förebygga konflikter, slussa personer till rätt hjälp och skapa trygghet i kontakten med socialtjänst och andra aktörer.

Vill nå dem som står längst bort från systemet

Projektet föddes ur ett konkret lokalt behov. Ung Angered hade länge arbetat med personer som fungerade som trovärdiga budbärare, men ansvaret låg på enskilda individer och saknade en hållbar struktur. Samtidigt hade Fryshuset många års erfarenhet av arbetssättet och såg hur viktigt det var att civilsamhället och kommunen möttes i ett gemensamt uppdrag.

- Civilsamhället når målgrupper som vi i kommunen aldrig når själva, berättar Eli.
- Men eftersom kommunen sitter på resurserna behöver vi göra något gemensamt, understryker Shade.

Målgruppen är unga och vuxna som rör sig i eller nära gängkriminalitet, eller som lever i familjer där kriminalitet påverkar vardagen. Många upplever desinformation, stark rädsla för socialtjänsten och misstro mot myndigheter.

Att hitta varandra och bygga en gemensam grund

Idén till samverkan växte fram under mer än ett års tid och mynnade ut i en beviljad projektansökan hos Allmänna Arvsfonden i juli 2025. Kontakten initierades av Eli som hörde av sig till Fryshuset. Parterna såg tidigt ett behov av att omsätta sina samlade kunskaper och erfarenheter i praktik. Förutom Fryshuset involverar projektet också andra civilsamhällesaktörer i området, som en förutsättning för att bygga legitimitet och långsiktighet.

Fryshusets erfarenhet av samverkan med kommuner och Ung Angered's kunskaper om civilsamhällets roll och förtroende hos målgruppen var avgörande för att bygga tillit och hänsyn mellan samverkansparterna.

- Vi vill att communityt ska följa projektet och bidra med sina perspektiv. Det är nödvändigt att fler civilsamhällesaktörer är med, förklarar Shade.

Att anställa trovärdiga budbärare – utmaningar och möjligheter

En av de största interna frågorna handlade om själva kärnan för projektet: att anställa trovärdiga budbärare. Personerna som rekryterats har en stark lokal förankring och nätverk som sträcker sig djupt in i målgruppen.

Trovärdiga budbärarens roll handlar inte om traditionellt fältarbete. De arbetar riktat, i miljöer där de redan har förtroende. De kan snabbt kopplas in vid konflikter, slussa unga till rätt stöd, följa med till socialtjänsten eller vara den person som "går i god" för att en myndighetskontakt är trygg.

– Det fanns en oro kring hur deras roll skulle uppfattas av myndigheter, säger Eli. Men om vi inte involverar civilsamhället och de som faktiskt har förtroende, vem ska då göra jobbet?

För att möta oron valde parterna att arbeta med tydliga roller, kontinuerlig dialog och full transparens från start.

Både Eli och Shade beskriver hur kommunen och civilsamhället fått ökad förståelse för varandra. Civilsamhället arbetar snabbt och flexibelt, medan myndigheter behöver förankra beslut och hålla formella processer. Att förstå varandra har varit centralt för samverkandet:

– Vi började med full transparens och fortsätter bygga på den, säger Shade. När viljan och ärligheten finns funkar samverkan. Annars fallerar det.

I dag finns sex trovärdiga budbärare i projektet, alla med olika ingångar och nätverk. Arbetet bygger på relationer som redan finns, ett medvetet val för att undvika den barriär som kan finnas vid formella myndighetskontakter.

Ett konkret exempel är en trovärdig budbärare som arbetar särskilt med tjejer i gängmiljöer och som genom sin bakgrund som musikproducent byggt djup tillit i gruppen.

– De håller unga i handen hela vägen tills de fått rätt hjälp, säger Eli.

De trovärdiga budbärarna har även utbildats i konflikthantering, och projektet planerar att starta ett nationellt nätverk för att både stödja budbärare och sprida arbetssättet.

Förebyggande resultat redan tidigt

Trots att projektet fortfarande är ungt börjar resultat bli tydliga. Tack vare starkt förtroendekapital får de trovärdiga budbärarna ofta kännedom om när något börjar bli oroligt i området, och de har vid flera tillfällen kunnat kliva in i ett tidigt skede och förhindra att situationer eskalerar. I vissa fall har ett telefonsamtal räckt för att dämpa oron.

Arbetet har tagits emot väl i lokalsamhället. Polisen och andra myndigheter uttrycker en positiv inställning till satsningen. De ser hur de trovärdiga budbärarna fyller ett tomrum som länge funnits och bidrar med något som tidigare saknats. Deras närvaro och relationsskapande arbete skapar ett mervärde som kompletterar befintliga strukturer.

Samtidigt har samarbetet och kunskapsutbytet mellan Fryshuset och kommunen fortsatt att utvecklas och stärka båda parter.

– Vi lär oss av varandra hela tiden, säger Shade.

TIPS TILL ANDRA KOMMUNER

- Lär känna området, människorna och vardagen. Ät lunch ute, var nyfiken. Då förstår du vilka du är till för.
- Relationer är grunden. Om man bygger relationer i området får man också veta vilka från civilsamhället som bör involveras.

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

Box 1386, Tegnérgatan 23, SE-111 93 Stockholm, Sweden

Telefon +46 (0)8 527 58 400

e-post registrator@bra.se

www.bra.se

urn:nbn:se:bra-1231